

Політична культура та ідеологія

УДК 321:37.014.5:355.02(470)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.17404382>

Руйнування критичного мислення як інструмент когнітивної війни агресора

Лисянський П. Л.,

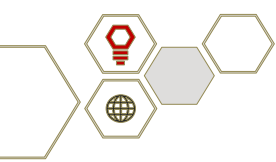
доктор філософії з політичних наук, директор ГО «Інститут стратегічних досліджень та безпеки», докторант Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, Україна,
<https://orcid.org/0000-0003-3997-9335>

Ястребова В. А.,

доктор філософії з політичних наук, директор ГО «Східна правозахисна група», Україна, <https://orcid.org/0000-0002-0757-2090>

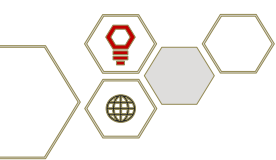
Прийнято: 19.09.2025 | Опубліковано: 30.09.2025

Анотація. У статті досліджуються інструменти та технології впливу, спрямовані на руйнування критичного мислення громадян України в умовах військової агресії Російської Федерації. Мета роботи полягає у вивченні механізмів, за допомогою яких агресор прагне підкорити суспільну свідомість, позбавити її здатності до раціонального аналізу та підвищити ефективність маніпулятивних впливів. Показано, що йдеться не про хаотичні інформаційні вкиди, а про системну діяльність цілих інституцій, які фінансуються з державного бюджету РФ і діють у межах єдиної пропагандистської

екосистеми. Окреслено ключові технологічні інструменти: ботоферми та автоматизовані акаунти у соціальних мережах, що створюють видимість масової підтримки проросійських наративів; мережі Telegram-каналів і «воєнкорів», котрі синхронізовано поширюють дезінформацію; дипфейки та синтетичний контент, що розмиває межу між правдою і вигадкою; використання генеративного штучного інтелекту для масового продукування фейкових текстів і зображень. Окрему увагу приділено кіберопераціям зі зломом інформаційних ресурсів, таргетованій рекламі, яка експлуатує алгоритмічні ехо-камери, а також діяльності прокремлівських ЗМІ (RT, Sputnik, РИА «Новости»), що координуються з напівофіційними каналами та блогерами. Виділено додаткові культурні й соціальні практики впливу: використання кіноіндустрії як інструмента просування імперських наративів і героїзації війни; поширення російського контенту в пострадянських країнах для підтримки «спільного інформаційного простору»; фінансування прокремлівських активістів та організацій, які легітимізують потрібні наративи у місцевих суспільствах; маніпулятивне залучення міжнародних науковців та експертів, чий авторитет використовується для підтвердження фейкових тез і дезінформаційних сюжетів. У результаті формується багаторівнева система, що підриває довіру до державних інституцій, ЗМІ та партнерів України, створюючи атмосферу дезорієнтації, параної та соціальної апатії. Зроблені висновки підтверджують: інформаційна війна РФ є системною, багатоканальною і становить пряму загрозу національній безпеці України, оскільки спрямована на довготривале руйнування критичного мислення як базової когнітивної здатності суспільства.

Ключові слова: Критичне мислення, Пропаганда, Дезінформація, Кіноіндустрія, Російський контент, Активісти, Науковці, Технології, Російська агресія, Інформаційні війни, Політичні процеси, Дестабілізація.

Destruction of Critical Thinking as a Tool of the Aggressor's Cognitive Warfare

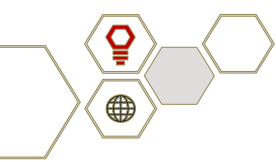
Pavlo Lysianskyi

PhD in Political Science, Director of the NGO “Institute for Strategic Studies and Security”, Doctoral student at the I. F. Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-3997-9335>

Vira Yastrebova,

PhD in Political Science, Director of the NGO “Eastern Human Rights Group”, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-0757-2090>

Abstract. The article examines the instruments and technologies of influence aimed at undermining the critical thinking of Ukrainian citizens in the context of the Russian Federation's military aggression. The purpose of the study is to analyze the mechanisms through which the aggressor seeks to subjugate public consciousness, deprive it of the ability for rational analysis, and increase the effectiveness of manipulative impacts. The research demonstrates that this is not a matter of random information attacks, but rather the systematic activities of entire institutions financed from the Russian state budget and operating within a unified propaganda ecosystem. The key technological tools are outlined: bot farms and automated social media accounts that create the illusion of massive support for pro-Russian narratives; networks of Telegram channels and “war correspondents” that disseminate disinformation in a synchronized manner; deepfakes and synthetic content that blur the line between truth and fabrication; the use of generative artificial intelligence for the mass production of fake texts and images. Particular attention is given to cyber operations involving the hacking of information resources, targeted advertising that

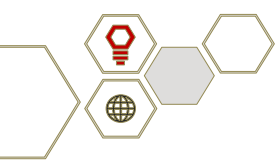

exploits algorithmic echo chambers, as well as the activities of pro-Kremlin media (RT, Sputnik, RIA Novosti), coordinated with semi-official channels and bloggers. Additional cultural and social practices of influence are identified: the use of the film industry as an instrument for promoting imperial narratives and glorifying war; the dissemination of Russian content in post-Soviet countries to sustain a “common information space”; the funding of pro-Kremlin activists and organizations that legitimize required narratives in local societies; and the manipulative involvement of international scholars and experts whose authority is exploited to support fake claims and disinformation plots. As a result, a multi-level system is formed that undermines trust in state institutions, mass media, and Ukraine’s partners, creating an atmosphere of disorientation, paranoia, and social apathy. The conclusions confirm that Russia’s information war is systematic and multi-channel, and represents a direct threat to Ukraine’s national security, as it aims at the long-term destruction of critical thinking as a fundamental cognitive capacity of society.

Keywords: Critical thinking, Propaganda, Disinformation, Film industry, Russian content, Activists, Scholars, Technologies, Russian aggression, Information wars, Political processes, Destabilization.

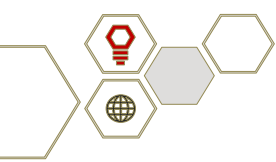
Постановка проблеми.

В умовах сучасної війни Російської Федерації проти України критичне мислення громадян стало однією з головних цілей агресора. Інформаційні атаки спрямовані не лише на деморалізацію суспільства, а й на руйнування здатності людини відрізнити правду від фейку, аналізувати джерела та формувати незалежні судження. Попри значний масив наукових і публіцистичних досліджень, присвячених пропаганді та дезінформації, проблема зберігає свою невирішеність через низку прогалин. Недостатньо досліджено системний характер російських інформаційних операцій, які координуються державними інституціями та фінансуються з бюджету РФ,

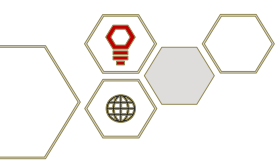
адже в науковій літературі бракує комплексного аналізу того, як цілі установи і фонди працюють у рамках єдиної пропагандистської екосистеми. Обмежено висвітлено новітні технології впливу: генеративний штучний інтелект, дипфейки, таргетовану рекламу та алгоритмічні ехо-камери, тоді як більшість праць зосереджується переважно на класичних методах пропаганди. Належної уваги не приділено культурному та соціальному вимірам дезінформації, зокрема використанню кіноіндустрії для поширення імперських наративів і героїзації війни, розповсюдженню російського контенту в пострадянських країнах, фінансуванню прокремлівських активістів чи маніпулятивному залученню міжнародних науковців, чий авторитет експлуатується для підтвердження фейкових тез. Окремо варто наголосити на впливі на чисельну українську діаспору в Європі, яка стає об'єктом роботи російських спецслужб через мережі медіа, культурних центрів та організацій, що просувають наративи, спрямовані на розмивання ідентичності, дискредитацію України та посилення проросійських позицій у європейських суспільствах. Невирішеними залишаються й питання довгострокових наслідків такої діяльності: якою мірою вона формує стійку недовіру до інституцій, спричиняє радикалізацію або соціальну апатію, і як впливає на рівень міжнародної підтримки України. Таким чином, відсутність комплексного міждисциплінарного дослідження інструментів руйнування критичного мислення, що охоплює технологічні, соціокультурні й політичні виміри, включно з діяльністю російських спецслужб у діаспорних спільнотах, зумовлює актуальність статті та визначає необхідність її наукового опрацювання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика когнітивного впливу на критичне мислення стала предметом ґрунтовного вивчення як у вітчизняному, так і в міжнародному науковому середовищі. Зокрема, С. В. Куцепал у статті *«Критичне мислення як засіб спротиву в*

інформаційній війні» (Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого) [1] розкриває сутність понять «інформаційна війна» та «критичне мислення», аналізуючи інформаційну війну як маніпулятивну технологію. Авторка доводить, що інформаційні атаки, поширюючи чутки, фейки й маніпуляції, призводять до дезорієнтації та руйнування здатності особи до самовизначення.

І. В. Горохова у статті *«Значущість критичного мислення для сучасних суспільства та освіти»* [2] пропонує класифікацію когнітивного, соціального та процедурного напрямів дослідження критичного мислення й наголошує на його важливості для освітнього процесу та суспільної діяльності. С. Терно у статті *«Світ критичного мислення: образ та мімікрія»* [3] здійснює системний аналіз властивостей, складу, функцій та генезису критичного мислення, виокремлюючи основні проблеми його впровадження в освіту й пропонуючи методичні рекомендації. С. О. Вовк у статті *«Когнітивний вимір боротьби з сепаратизмом: роль критичного мислення у зміцненні національної єдності»* [4] розглядає сепаратизм як інформаційно-когнітивне явище та підкреслює значення критичного мислення для протидії маніпулятивним практикам і підтримання єдності суспільства. О. Кивлюк у праці *«Критичне мислення як механізм пошуку морального орієнтира в умовах граничних ситуацій»* [5] акцентує увагу на критичному мисленні як когнітивному й моральному інструменті, що забезпечує прийняття зважених рішень у кризових і невизначених умовах, формуючи автономну етичну позицію особистості. П. Л. Лисянський та В. А. Ястребова у статті про конструювання образу внутрішнього ворога в авторитарних режимах (на прикладі Росії) [6] демонструють механізми когнітивного тиску та маніпуляцій, а критичне мислення визначають як основний інструмент опору деструктивним наративам і збереження незалежності оцінки політичної реальності. У спільній статті *«Вплив РФ на політичні процеси країн пострадянського простору через*

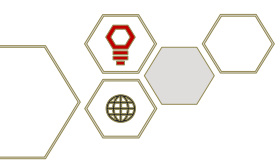

просування ідеології “руського міра” та політичних агентів впливу» [7] ті самі автори аналізують стратегії гібридного впливу Росії на Україну, Грузію та Молдову. Дослідники наголошують, що критичне мислення необхідне для викриття маніпулятивних ідеологічних конструкцій та захисту суспільств від інформаційно-когнітивного тиску.

Міжнародне наукове середовище також приділяло значну увагу вивченню впливу освітніх і психологічних факторів на розвиток критичного мислення. Так, Yong Liu та Attila Pásztor у метааналізі (2022) [8] довели, що проблемно-орієнтоване навчання (PBL) суттєво підвищує рівень критичного мислення студентів, проте ефективність залежить від тривалості навчання, типу інструкції та умов освітнього середовища. Kathryn Jane Aston у статті «*Why is this hard, to have critical thinking?*» (2023) [9] розглядає психологічні та соціальні чинники, які ускладнюють розвиток критичного мислення у студентів, і показує, що активні навчальні практики допомагають долати когнітивні упередження, підвищують толерантність до невизначеності та розвивають уміння самостійно оцінювати інформацію.

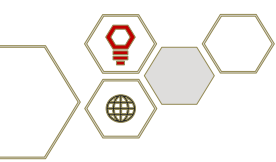
Попри значний науковий доробок, варто зазначити, що станом на сьогодні у вітчизняному та міжнародному академічному середовищі бракує системних досліджень, присвячених саме знищенню або цілеспрямованому підризу критичного мислення населення в умовах російської агресії проти України.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри інтенсивні наукові та аналітичні дослідження, присвячені російській пропаганді та дезінформації, залишається низка аспектів, які не були належним чином осмислені в українському й міжнародному науковому дискурсі. Найбільшою прогалиною є відсутність комплексного аналізу системної діяльності російських державних структур та підконтрольних фондів, які отримують фінансування з бюджету і спеціалізуються саме на

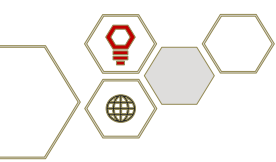
підриві критичного мислення. Існують окремі згадки про діяльність організацій, але не простежено цілісну картину функціонування цілої екосистеми, що поєднує офіційні ЗМІ, напівофіційні канали, ботоферми та мережі прокремлівських активістів. Недостатньо вивченим залишається технологічний вимір проблеми: використання генеративного штучного інтелекту, синтетичного аудіо- й відеоконтенту, таргетованої реклами, алгоритмічних механізмів ехо-камер та їхнього впливу на формування у громадян стійкої недовіри до офіційних джерел. Хоча науковці вже описували класичні методи пропаганди, новітні цифрові інструменти деструкції мислення ще не отримали достатньої систематизації. Недослідженим лишається і культурний аспект дезінформації, зокрема цілеспрямоване використання кіноіндустрії для поширення імперських наративів та героїзації війни, а також розповсюдження російського медійного продукту в пострадянських країнах з метою збереження інформаційної залежності. Окрему наукову прогалину становить вплив на чисельну українську діаспору в Європі, яка стає об'єктом роботи російських спецслужб через контрольовані медіа та організації, тоді як ця аудиторія має стратегічне значення для підтримки міжнародної солідарності. Практично не досліджено й питання фінансування прокремлівських активістів, які легітимізують дезінформаційні меседжі в суспільствах, а також залучення міжнародних науковців та експертів, чий авторитет використовується для підтвердження вигаданих наративів. Усе це свідчить про те, що загальна проблема не може розглядатися виключно у площині інформаційних атак чи окремих фейків, адже вона включає інституційний, технологічний, культурний і соціально-політичний виміри, які ще не отримали достатнього наукового розкриття та потребують спеціального дослідження.

Формулювання цілей статті або постановка завдання. Мета статті — комплексне дослідження інструментів руйнування критичного мислення в

умовах російської агресії та розробка практичного алгоритму протидії інформаційно-технологічним атакам. Для досягнення цієї мети необхідно описати й класифікувати технологічні та культурні засоби впливу (ботоферми, автоматизовані акаунти, дипфейки, генеративний ШІ, таргетована реклама, Telegram-мережі, кіноіндустрія тощо), ідентифікувати державні інституції, фонди та канали фінансування з РФ, що координують такі операції, а також прослідкувати механізми їхнього поширення на український медіаринок та діаспорні спільноти у Європі. Одночасно необхідно оцінити вплив згаданих практик на здатність громадян до критичного аналізу, рівень довіри до інститутів і динаміку політичних процесів, виокремити вразливі групи аудиторій і типові сценарії дестабілізації. На основі цих висновків стаття має запропонувати практичний, поетапний алгоритм протидії — поєднання технічних рішень, заходів із медіаграмотності та правово-політичних інструментів з пріоритетами впровадження для держави, платформ і громадянського суспільства — а також надати конкретні рекомендації для реалізації цього алгоритму.

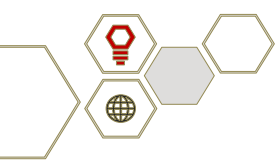
Виклад основного матеріалу дослідження. Критичне мислення у науковій літературі визначається як цілеспрямований, раціональний і рефлексивний процес мислення, що ґрунтується на логіці, перевірці фактів і зважуванні аргументів. Воно передбачає здатність людини ставити запитання, сумніватися в інформації, аналізувати джерела, розпізнавати маніпулятивні техніки та логічні помилки. Критичне мислення поєднує когнітивні навички (аналіз, синтез, оцінка), інтелектуальні чесноти (відкритість, самокритичність, гнучкість) і практичні уміння (робота з даними, зіставлення різних точок зору, пошук достовірних джерел). У сучасному інформаційному середовищі критичне мислення виконує функцію своєрідного «іmunітету» проти дезінформації та пропаганди, адже дозволяє людині протистояти інформаційним атакам, ухвалювати обґрунтовані рішення та залишатися

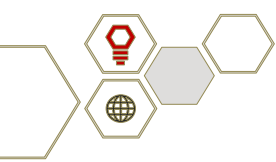
автономним суб'єктом у комунікаційному полі. Саме тому його руйнування є стратегічною метою агресора, адже позбавлене критичного мислення суспільство стає вразливим до маніпуляцій, втрачає здатність до самоорганізації та легше піддається підкоренню через інформаційний тиск.

На думку авторів, **критичне мислення у сучасному світі** — це здатність індивіда свідомо, системно й рефлексивно аналізувати інформацію, відрізняти факти від маніпуляцій, перевіряти достовірність джерел та ухвалювати обґрунтовані рішення в умовах надлишку даних і постійного інформаційного тиску. У глобалізованому інформаційному середовищі критичне мислення виконує функцію «інтелектуального імунітету», що захищає людину від впливу дезінформації, пропаганди, алгоритмічно підсилених ехо-камер і синтетичного контенту, створеного за допомогою штучного інтелекту. Саме тому воно розглядається як одна з ключових компетенцій XXI століття поряд із цифровою грамотністю, креативністю та здатністю до комунікації. Критичне мислення у сучасному світі є основою збереження автономії особистості, стійкості демократичних суспільств і здатності протидіяти інформаційним війнам, які дедалі частіше ведуться поряд із традиційними формами збройної агресії.

Інституційна екосистема агресора та технологічні інструменти впливу функціонують як єдина, централізовано координована машина інформаційного впливу, де державні інституції, фонди й проксі-структури формують стратегію, а технічні механізми забезпечують її реалізацію в масштабі [10]. Державні мовники і інформаційні агенції задають домінантні наративи й ідеологічну рамку, фонди та «організації діалогу» отримують бюджетне або суміжне фінансування для розвитку культурних і просвітницьких проєктів, приватні PR-агенції, трол-ферми, блогерські мережі та «воєнкорські» канали виконують оперативну роль проксі-реалізаторів, а кіно- та культурні проєкти легітимізують і закріплюють потрібні смисли у

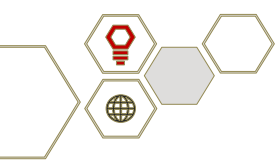

публічній свідомості. Усі ці елементи — від центральних інформагенцій до місцевих активістів у діаспорі — діють не автономно, а під оперативним керівництвом й у тісній координації з різними структурами російських спецслужб[11].; служби безпеки формують завдання, визначають пріоритети цілей, курують мережі агентів впливу, забезпечують технічну підтримку кіберактивностей і контролюють розподіл ресурсів через офіційні та напівофіційні канали. Технологічний шар — ботоферми й автоматизовані акаунти, таргетована реклама і мікротаргетинг, алгоритмічне просування і SEO-тактики, генеративний штучний інтелект, дипфейки, кібероперації зі зламів та підміни контенту — виступає оперативною «оболонкою» для виконання цих завдань: спецслужби задають сценарії, а технічні підрозділи та партнери реалізують їх у вигляді масових кампаній, координацій репостів, підвищення видимості через боти та інші прийоми. Джерела фінансування включають прямі бюджетні видатки, державні корпорації, субсидії культурним проектам, гранти через фондоподібні структури, а також непрямі потоки через фірми-прокладки та комерційні контракти; значна частина фінансування маскується під культурні чи освітні ініціативи, що полегшує проникнення в локальні медіаекономіки й співпрацю з місцевими акторами, включно з діаспорними організаціями в Європі. Практична реалізація поєднує створення первинного меседжу (через централізовані або «авторитетні» проксі-канали), технічне тиражування (через бот-мережі й рекламні мережі), алгоритмічну оптимізацію для поширення (хештег-кампанії, координація репостів, маніпуляція трендами) та культурну локалізацію (переклади, адаптація під локальні коди, залучення місцевих «лідерів думок»). Роль спецслужб у цій системі є ключовою: вони не лише координують операції і ресурси, але й забезпечують зв'язок між політичним керівництвом, державними медіа та технічними виконавцями, що робить інформаційні кампанії системними, цілеспрямованими та витривалими до зовнішніх

контрзаходів. Взаємодія інституційного і технологічного шарів підсилюється через культурні канали — кіно, серіали та культурні ініціативи, — що дозволяє закріпити наратив у повсякденній свідомості та працювати на довгострокове переформатування смислів [12].; результатом стає не лише тимчасова маніпуляція, а системне послаблення механізмів критичної перевірки інформації в суспільстві, що істотно ускладнює протидію та відновлення колективного інформаційного імунітету.

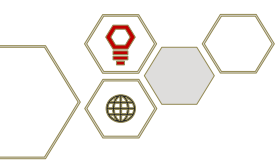
З перших місяців повномасштабного вторгнення 2022 року Росія розгорнула низку масштабних інформаційних операцій, спрямованих на підрив критичного мислення українських громадян і міжнародної аудиторії. Одним із ключових інструментів стала кампанія «War on Fakes»[13], створена під виглядом фактчекінгового ресурсу. Насправді ця платформа виконувала протилежну функцію — під прикриттям «спростувань» поширювала нові фейки, зокрема заперечення воєнних злочинів російської армії чи перекладання відповідальності на українську сторону. Таким чином було створено атмосферу сум'яття, в якій навіть незалежні користувачі не завжди могли відрізнити правду від вигадки. Паралельно активно застосовувалися бот-мережі у Twitter/X, які виводили в тренди хештеги «#denazification» та «#StopUkroNazism». Сотні й тисячі автоматизованих акаунтів поширювали однотипні повідомлення, формуючи ілюзію глобальної підтримки російських наративів. Ця тактика змушувала журналістів і медіа звертати увагу на штучно розкручені теми, а отже — підсилювала їхню видимість у міжнародному інформаційному полі. У 2023 році дезінформаційні кампанії набула нової форми через використання TikTok [14]. Завдяки генеративному штучному інтелекту масово створювалися відео з «нейтральним» англомовним голосом, у яких Україну звинувачували у корупції та неефективному використанні західної допомоги. Ці ролики поширювалися одразу кількома мовами й

таргетувалися на молодіжні аудиторії в Європі та США, що робило їх особливо небезпечними для сприйнятливих до короткого відеоконтенту груп.

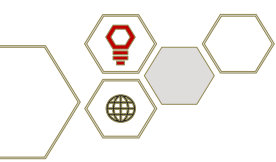
Окремим вектором стали інформаційні атаки на українську діаспору в ЄС. У Польщі, Німеччині та Чехії через проросійські Telegram-канали та локальні групи поширювалися фейки про «злочини мігрантів», «загрози культурі» та «соціальний паразитизм» українців [16]. Ці повідомлення були спрямовані на розпалювання міжетнічної ворожнечі й зменшення суспільної підтримки України в країнах-партнерах. У 2024 році активізувалася практика поширення нібито «секретних документів». Російські спецслужби організовували «зливи» підроблених матеріалів про українську армію та західну військову допомогу. Вони з'являлися на зламаних сайтах або в анонімних Telegram-каналах і швидко підхоплювалися пропагандистськими ресурсами. Такі операції мали на меті підірвати довіру до союзників України та деморалізувати населення, створюючи враження прихованих змов і зрад. Хронологія цих кейсів чітко ілюструє еволюцію російських інформаційних методів у 2022–2025 роках: від псевдофактчекінгу та бот-мереж до масштабних ШІ-кампаній, від роботи з масовою аудиторією в глобальних соцмережах до цілеспрямованих атак на діаспорні спільноти й поширення фальшивих «доказів». Усі ці практики координуються спецслужбами РФ, інтегровані в єдину інституційну систему й фінансуються з державного бюджету, що підтверджує їхній системний та стратегічний характер.

Для нейтралізації та мінімізації наслідків російських операцій доцільно впровадити поетапний алгоритм протидії. Першим етапом є виявлення — системний моніторинг інформаційного простору за допомогою автоматизованих інструментів детекції бот-мереж, дипфейків та аномальних інформаційних потоків. Другим кроком виступає локалізація, що передбачає швидке ізолювання джерела дезінформації, блокування акаунтів і маркування

сумнівного контенту. Третім етапом є технічна нейтралізація, яка включає розробку алгоритмів для автоматичного зниження видимості підозрілих повідомлень, удосконалення систем верифікації контенту та співпрацю з платформами. Четвертий етап — інформаційне відновлення, тобто просування перевіреної інформації та публічне спростування фейків у найкоротші терміни. Завершальним і стратегічним етапом є комплекс освітніх та політико-правових заходів: розвиток медіаграмотності в освітніх інституціях, створення законодавчих механізмів для відповідальності платформ, міждержавна координація у сфері інформаційної безпеки та спеціальні програми підтримки діаспорних спільнот як вразливих груп. Ефективна протидія потребує адаптації заходів до різних груп адресатів. Для уряду ключовим є створення стратегії національної інформаційної безпеки, законодавче регулювання діяльності платформ і підтримка незалежних медіа. Для міжнародних платформ варто запровадити прозорі алгоритми модерації, системи маркування контенту та активну співпрацю з фактчекінговими організаціями. Засоби масової інформації повинні підвищувати стандарти перевірки фактів та активно комунікувати спростування. Громадські організації та НУО мають зосередитися на інформаційних кампаніях і просвітницьких проєктах, спрямованих на розвиток медіаграмотності та підвищення стійкості громадян. Освітні інституції повинні інтегрувати критичне мислення й цифрову грамотність у навчальні програми всіх рівнів. Для діаспорних мереж доцільно створювати спеціальні інформаційні центри й програми підтримки, що допоможуть протидіяти російській пропаганді та зберігати зв'язок із українською державою.

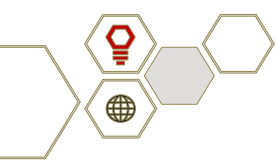
Дослідження не охоплює закриті дані про діяльність російських спецслужб і обсяги бюджетного фінансування, що обмежує точність кількісного аналізу. Поз увагою залишилася діяльність прокремлівських культурних фондів у країнах Азії та Латинської Америки, а також

довгостроковий вплив дезінформаційних кампаній на молодіжні аудиторії. Подальші роботи мають зосередитися на розробці моделей вимірювання когнітивних наслідків інформаційних атак, оцінці ефективності освітніх програм з медіаграмотності та порівняльному аналізі національних стратегій протидії дезінформації в європейських країнах. Це дозволить глибше зрозуміти природу загрози та сформувати більш дієві механізми захисту критичного мислення.

Висновки

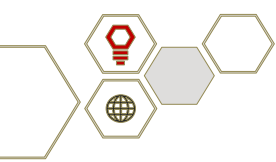
Проведене дослідження підтвердило, що руйнування критичного мислення є одним із ключових інструментів когнітивної війни Російської Федерації проти України. Системний характер цієї діяльності виражається у функціонуванні цілісної інституційної екосистеми, яка включає державні ЗМІ, підконтрольні фонди, проксі-структури, культурні проєкти та мережі активістів, що координуються спецслужбами та фінансуються з державного бюджету. Технологічний вимір охоплює широкий арсенал засобів — від ботоферм і таргетованої реклами до генеративного штучного інтелекту, дипфейків і кібероперацій. У поєднанні з культурними практиками — використанням кіноіндустрії, поширенням російського контенту в пострадянських країнах, фінансуванням лояльних активістів і маніпулятивним залученням міжнародних науковців — ці інструменти створюють багатоканальну систему впливу, що послідовно підриває довіру до інституцій, посилює соціальну апатію та дестабілізує політичні процеси. Ефективність російських практик виявляється у швидкому поширенні фейків, створенні ілюзії масової підтримки та здатності тимчасово змінювати суспільні настрої як в Україні, так і за її межами. Водночас результати дослідження показують, що стійкість таких операцій зменшується за умови швидкого спростування, підвищення рівня медіаграмотності та налагодженої співпраці держави, медіа і громадянського суспільства. Запропонований алгоритм протидії, що поєднує

виявлення, локалізацію, технічну нейтралізацію, інформаційне відновлення та освітньо-правові заходи, є практичним інструментом для підвищення стійкості до когнітивних атак. Таким чином, руйнування критичного мислення слід розглядати не лише як інформаційну загрозу, а як комплексний виклик національній безпеці, що вимагає міждисциплінарних підходів і довгострокових стратегій захисту. Подальші дослідження повинні зосередитися на кількісному вимірюванні когнітивних наслідків дезінформаційних кампаній, оцінці впливу на молодіжні та діаспорні аудиторії, а також на виробленні ефективних міжнародних механізмів протидії, здатних гарантувати збереження інформаційного суверенітету та демократичної стійкості України.

Список використаних джерел

1. Kutsepai, S. V. (2022). Критичне мислення як засіб спротиву в інформаційній війні. *Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*, 54(3), 104-115. URL: <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=1078061> (дата звернення: 07.08.2025).
2. Горохова, І. В. (2019). Значущість критичного мислення для сучасних суспільства та освіти. *Вісник ХНПУ імені ГС Сковороди "Філософія"*, (42), 226-240. URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/philosophy/article/view/2106>
3. Терно, С. (2012). Світ критичного мислення: образ та мімікрія. *Науковий журнал. Історія в сучасній школі*. 2012. 708, 27-39.
4. Вовк С. О. "Когнітивний вимір боротьби з сепаратизмом: роль критичного мислення у зміцненні національної єдності. *Науковий журнал "Актуальні проблеми філософії та соціології"*. (2025): с. 188. DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v053.2025.31>

5. Кивлюк, о. (2025). Критичне мислення як механізм пошуку морального орієнтира в умовах граничних ситуацій. *Humanities studies*, (23 (100)), 46-52. DOI <https://doi.org/10.32782/hst-2025-23-100-05>

6. Лисянський П. Л., Ястребова В.А. (2025). Конструювання образу внутрішнього ворога як інструмент ідеологічної мобілізації в автократичних політичних режимах. *Регіональні студії*. 2025. 42. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d3930e21-0555-4e6b-ab36-cdcf20ae7af2/content#page=42> (дата звернення: 07.08.2025).

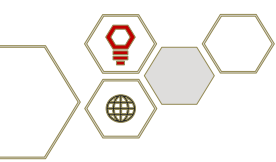
7. Лисянський, П. Л., Ястребова, В. А. (2022). Вплив РФ на політичні процеси країн пострадянського простору через просування ідеології «руського мира» та політичних агентів впливу (Грузія, Україна, Молдова). *Регіональні студії*, (31), 106-113. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2022.31.20>

8. Liu, Y., & Pásztor, A. (2022). Effects of problem-based learning instructional intervention on critical thinking in higher education: A meta-analysis. *Thinking Skills and Creativity*, 45, 101069. <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2022.101069>

9. ASTON, Kathryn Jane. 'Why is this hard, to have critical thinking?' Exploring the factors affecting critical thinking with international higher education students. *Active Learning in Higher Education*, 2024, 25.3: 537-550. <https://doi.org/10.1177/14697874231168341>

10. Українці не тероризують Європу: кремль намагається переконати світ у своїй паралельній реальності. Армія-Інформ. Електронний ресурс: URL: <https://armyinform.com.ua/2025/02/25/ukrayinczi-ne-teroryzuyut-yevropu-kreml-namagayetsya-perekonaty-svit-u-svoyij-paralelnij-realnosti/> (дата звернення: 07.08.2025).

11. Плани та наміри російських спецслужб щодо інформаційного впливу на демократичний світ. Детектор медіа. Електронне видання. 2025. URL: <https://detector.media/infospace/article/243751/2025-09-01-plan-y-ta-namiry->

rosiyskykh-spetssluzhb-shchodo-informatsiynogo-vplyvu-na-demokratychnyy-svit/ (дата звернення: 07.08.2025).

12. Ваш мозок під прицілом: український вимір когнітивної війни. Блог ґрунтовної аналітики. Електронне видання. 2025. URL: <https://deepstateua.com/kognitivni-viini-ukrayinskii-vimir> (дата звернення: 07.08.2025).

13. Кремль бореться з правдою та виправдовує війну підробним “фактчекінгом”. Голос Америки. Електронне видання. 2024. URL: <https://www.holosameryky.com/a/kreml-boretsia-z-pravdoi-pidrobny-factchekingon/7606123.html> (дата звернення: 07.08.2025).

14. Як Росія використовує Тік Ток у війні проти України. ТСН. 2025. Електронне видання. URL: <https://tsn.ua/ato/iak-rosiia-vykorystovuye-tiktok-u-viyni-proty-ukrayiny-podrobytsi-2854343.html> (дата звернення: 07.08.2025).

15. «Створюють агентів впливу». Росія намагається дискредитувати українців у Європі». Радіо свобода. Електронне видання. 2023. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/novyny-pryazovya-propahanda-rosiyi-proty-ukrayintsiv-u-yevropi/32661207.html> (дата звернення: 07.08.2025).